

Razvoj, obstoj in ustroj notarijata pri nas in drugod.¹

Dr. Ivan Grašič.

Predhodnike notarjev so poznali že Egipčani. Zanimivo notarsko listino je našel² pred kratkim dr. Fisher, ravnatelj pennsylvanske ekspedicije v Thebah, v grobu blizu tega mesta. Izkopal je namreč dve veliki zapečateni glinasti posodi, v katerih je bilo 50 papirovih zavitkov. Na teh zavitkih je rodbinska kronika od leta 318 do 273 pr. Kr. Papirus iz leta 283 vsebuje zapisnik egiptovskega notarja o razporoki moža, ki je bil imenovan Amenhotep. Listina se glasi: »Amenhotep. V letu Tybi, ko je vladal faraon Ptolema, sin Ptoleme, je izjavil Amenhotep, sin Pathota, katerega mati je bila Tamety, svoji ženi Tahapy, hčerki Pekrura, katere mati je bila Tansir: Odpustil sem te kot ženo. Odrekel sem se pravici do tebe kot svoje žene. Rekel sem ti: izberi si moža sama. Ne bom ti v bodoče na poti, v katerokoli hišo pojdeš. Od tega dne nimam nobene pravice več do tebe kot svoje žene. Odidi takoj brez obotavljanja. — Napisal notar Tut, sin Esmina.« — Na zadnji strani tega dokumenta so podpisane štiri priče.

Že od nekdanj so zabeleževali pravno važne izjave in v to uporabljali določne osebe. Z gospodarskim razvojem so se pomnožili pravni posli in s tem je rastlo tudi število listin. Delo, ki je obstajalo v zapisu pravno važnih listin, je bilo že od nekdanj imenovano notarsko delo. Za izvrševanje takih opravil v najširšem pomenu besede je zadostovala že sposobnost zadevne osebe, da je utegnila od strank izraženo voljo zapisati.

¹ Dr. Hermann Oberneck: Das Notariatsrecht der deutschen Länder — Berlin 1925; Ständiger Ausschuss des internationalen Notar-Kongresses: Das öffentliche Urkundwesen der europäischen Staaten — Leipzig 1913; Dr. Max Reich: Oesterreichisches Notariats-Handbuch — Leoben 1908; Entwurf einer Notariatsordnung — Wien 1911; Notariatszeitung, herausgegeben vom österreichischen Notarenverein — letnika 1925 in 1926.

² »Jutro« z dne 15. marca 1924.

Starejše rimsko pravo notarijata v današnjem smislu ni poznalo. Razlikovalo je le pisarje javnih oblastev, zvane sodne pisarje, od privatnih pisarjev. Le-ti so bili večinoma sužnji ali pa so služili proti plačilu. Sodni pisarji so se uporabljali kot brzopisarji in so bili radi okrajšav (*notae*), ki so se jih posluževali pri zapisovanju, imenovani notarii.

Za časa Ulpijana so se pojavili takozvani tabelioni, ki pa niso imeli uradniškega značaja, temveč so napravljali privatnim osebam obrtoma in proti plačilu listine o pravnih poslih, testamente in različne vloge. Dasi take listine niso uživale javnega zaupanja, so se vendar od Justinijana naprej zahtevale od tabelionov pravne študije in ti so morali za izvrševanje svojih poslov pridobiti od države potrebno dovoljenje.

V 4. in 5. stoletju so bili nazvani pisarji javnih oblasti *exceptores*, pisarji cesarjev pa notarii. Obstojeali pa so takrat tudi notarii *praetoriani*, ki so bili zaposleni na magistratih.

V 7. in 8. stoletju je bil uveden institut kraljevih in cerkvenih notarjev, ki so imeli značaj javnih uradnikov. Zapisovali pa so pravne posle tudi privatnim osebam. Za take notarje so bili postavljeni večjidel tabelioni, vsled česar so si privzeli ime notarii tudi navadni tabelioni in je razlika med notarii in tabelioni tako sčasoma popolnoma izginila.

Notarijat v današnji obliki je bil najprvo uveden v Italiji, kjer je bil v 12. in 13. stoletju tudi znanstveno izoblikovan. Od tedaj razlikujemo prvič tudi javne in privatne listine. Izprva je moral tudi vsako menico napisati notar, sicer ni bila veljavna. Značaj »*instrumentum publicum*« je utegnila listina dobiti, ako jo je napravil notar, ki ga je država ali cerkev poverila z javnim zaupanjem. Take privilegije sta podeljevala cesar in papež v znak poštenosti in sicer na ta način, da sta z besedami »*accipe potestatem condendi chartas publicas secundum leges et bonos mores*« izročila zadevni osebi pero in črnilnik (*per penam et calamarium*). Dotični je bil potem nazvan *publicus notarius* odnosno *apostolica auctoritate notarius*. Te vrste notarjev so se v nekaterih krajih obdržale do leta 1806.

Zakonito je prvi uredil notarsko poslovanje državni notarski red cesarja Maksimiljana I. z dne 8. oktobra 1512 pod naslovom »Red cesarskega veličanstva za poduk javnim notarjem, kako naj izvršujejo notarske posle«. Ta red je veljal v Hamburgu do leta 1806, predpisi o napravi testamentov (s pritegnitvijo sedmih prič) pa v Frankfurtu in v Mecklenburgu celo tja do leta 1900.

Popolno ločitev nespornega sodstva od spornega in ločitev notarijata od odvetništva je prva izvedla Francoska. Francosko notarsko pravo je bilo kodificirano v notarskem zakonu od 16. marca 1803 (25. ventose XI), ki je veljal za časa okupacije po Francozih tudi pri nas.

Danes je razširjen institut notarijata v skoro vseh evropskih in drugih državah.

Notarijata v Evropi ne poznajo: pri nas pokrajine Srbija, Črnagora, Bosna in Hercegovina, v Švici trije kantoni ter Švedska in Norveška. Ker v zadnjih dveh državah ne poznajo javnih listin, tudi nimajo notarijata, vendar so tudi na Švedskem v večjih mestih takozvani notarii publici, ki pa napravljajo le proteste in nekatere druge listine. Ti uradi pa niso uradi za napravo listin v našem smislu. Na Norveškem in Švedskem namreč ni zapovedi za napravo listin, izvzemši menične in čekovne proteste. Na Švedskem ne poznajo niti odvetnikov.

V vseh drugih evropskih državah je institut notarijata uveden v eni ali drugi obliki.

Posebno stališče zavzema v tem pogledu Angleška. Tudi tu poznajo samo privatne listine, vsled česar je bil na Angleškem uveden notarijat posebne vrste. V ostalih državah Evrope pa je notarijat precej sličen.

Razlikujemo tri vrste notarijata: čisti, odvetniški in sodniški notarijat.

Pri čistem notarijatu so notarji redni javni uradi za napravo listin, le izjemoma sodišča ali drugi državni uradi — izvzemši konzulate. Notar je samostojen javen uradnik, ni pa državni uradnik in nima od države plače in pokojnine, notar je od države in strank neodvisen, stoji pa pod državnim nadzorstvom. Notarje nastavlja država, ki ureja zako-

nitim in uredbenim potom izvrševanje notarskih poslov. Čisti notarijat imajo Slovenija, Dalmacija, Vojvodina ter nastopne evropske države: Češkoslovaška, Francoska, Belgija, Avstrija, Ogrska, Italija, Grška, Nizozemska, Španska, Portugalska, Rusija, Turška, nekatere zvezne države v Nemčiji (zlasti Bavarska) ter 11 kantonov v Švici — torej pretežna večina držav.

Odvetniški notarijat imenujemo tistega, ki je združen z advokaturo, to je vsak notar je obenem odvetnik — ne pa narobe vsak odvetnik notar. Ta vrsta notarijata je uvedena v naši pokrajini Hrvatski in Slavoniji, v severnih državah Nemčije (zlasti v Prusiji) in v treh kantonih Švice.

Sodniški notarijat je tisti, kjer je notar zaeno sodnik, navadno predstojnik zemljiškoknjižnega oddelka. Notar je državni uradnik s stalno plačo in pokojnino. Sodniški notarijat imajo Bolgarija, Rumunija, Danska, Württenberška v Nemčiji in Finska.

Potrebna izobrazba v dosego notarskega mesta je v različnih državah različna. Največjo zahtevajo Nemčija, Avstrija, Ogrska, Italija in Belgija. Francoska zahteva le šest let prakse in notarski izpit, Angleška pa 5 oziroma v Londonu 7 letno prakso brez izpita.

Iz navedenega je razvidno, da je najbolj razširjen čisti notarijat, ki se je še najbolj obnesel in h kateremu prehajajo polagoma vse države. Vidimo pa tudi, da imata Nemčija in Švica zelo mešan notarijat.

Tudi v naši kraljevini so redni uradi za napravo javnih listin v Srbiji, Črnigori, Bosni in Hercegovini sodišča, v ostalih pokrajinah pa notarijati — javna belježništva. Pa tudi v zadnjih ni notarijat enoten, temveč je ustrojen dokaj različno. V Sloveniji in Dalmaciji velja avstrijski notarski red iz leta 1871, tu imamo čisti notarijat; v Vojvodini velja ogrski notarski red s čistim notarijatom, v Hrvatski in Slavoniji pa še stari avstrijski notarski red iz leta 1855 z odvetniškim notarijatom.

A) Slovenija in Dalmacija.

Lansko leto 29. septembra je poteklo ravno 75 let, odkar je bil uveden ali pravilno obnovljen v Sloveniji in Dal-

maciji institut notarijata, to je z zakonom od 29. septembra 1850.

Danes veljata v Sloveniji in Dalmaciji glede izvrševanja notarskih poslov: zakon od 25. julija 1871 drž. zak. št. 75 o uvedbi novega notarskega reda — to je notarski red za staro Avstrijo, z nekaterimi določbami not. redov od 21. maja 1855 štev. 94 o d. n. od 7. februarja 1858 štev. 23 drž. zak. glede zaposlenja notarjev kot sodnih komisarjev in glede pristojbinske tarife ter zakon od 25. julija 1871 drž. zak. št. 7. glede obveze za naprave notarskih zapisov za izvestne pravne posle.

Nadalje so v veljavi še: naredba justičnega ministrstva od 11. oktobra 1854 drž. zak. št. 266 glede predpisov o notarskem izpitu v zvezi z naredbo ministra pravde od 2. avgusta 1924 št. 42.679 o delni izpremambi te naredbe o notarskih izpitih pri višjih deželnih sodiščih v Ljubljani in v Splitu; nadalje določbe zakona o postopanju v disciplinskih zadevah sodnih uradnikov od 21. maja 1868 drž. zak. št. 46, ki se smiselno uporabljajo v disciplinskem postopanju proti notarjem. V Dalmaciji velja poleg tega še glede višine kavicije tudi člen VII. Circolare del Tribunale d' Appello od 23. junija 1840.

V kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev so bile izdane razen zgoraj citirane naredbe iz leta 1924 o notarskih izpitih glede notarijata še nastopne sedaj veljavne naredbe: naredba ministrstva pravde od 14. oktobra 1922 št. 43.713 o notarski tarifi za področje višjih deželnih sodišč v Ljubljani in Splitu, naredba ministrstva pravde od 14. oktobra 1922 št. 28.775 o tarifi za pristojbine notarjev kot sodnih komisarjev za področje višjih deželnih sodišč v Ljubljani in Splitu (Uradni list št. 356/22 in 357/22 in naredba ministrstva pravde od 14. oktobra 1922 št. 48.816 o odvetniški tarifi za področje višjih deželnih sodišč v Ljubljani in Splitu (Uradni listi — kakor zgoraj) ter zakon o pečatu in prisegi notarjev v območju višjega deželnega sodišča v Ljubljani od 30. januarja 1922 (Uradni list št. 216/22).

Redni javni urad za napravo javnih listin v službi zasebnikov so torej v Sloveniji in Dalmaciji v prvi vrsti notarji in le izjemoma za posamezne posle tudi okrajna sodišča in

konzulati. Podsodnost sodišč je v tem oziru zakonito urejena. V področje sodišč spada naprava in shramba oporok, shramba zasebnih oporok, naprava in shramba zapuščinsko-razpravnih zapisnikov, poveritev podpisov in prepisov, naprava inventur ter meničnih protestov. Za izvršitev teh in drugih poslov pa je poklican v prvi vrsti notar. Sodnijskih pisarjev, ki bi napravljali listine, pri nas ne poznamo.

Tudi občinska predstojništva utegnejo na ukaz sodišča izvršiti le posamezna opravila v teku zapuščinskega postopanja, to je napravo smrtovc in izvedbo inventure glede premoženja. V nekaterih občinah so upeljani občinski posredovalni uradi, pred katerimi utegnejo stranke skleniti tudi izvršljive poravnave. Za napravo drugih listin pa občinska predstojništva niso poklicana.

Konzulati so navadno pristojni le za poveritev podpisov; kjer pa konzularni uradi nadomeščajo sodišča, so potem pristojni tudi za napravo vseh onih listin, za katere bi bilo pristojno zadevno sodišče.

Notar ni državni uradnik, svoj poklic izvršuje marveč samo pod državnim nadzorstvom. Notar pri nas nima plače, nobene pokojnine — ne stane tedaj državo ničesar, pač pa predpisuje državna uprava za opravo notarskih poslov natančno tarifo, po kateri mora notar strankam zaračunati svoje delo. Starostnega in invalidskega zavarovanja notarski red ne predvideva.

V smislu notarskega reda iz leta 1871 nastavlja notarje država, ki jih poverja, da napravljajo o pravnih izjavah in o pravnih poslih kakor tudi o dejstvih, iz katerih se utegnejo izvajati pravice, javne listine ter da prevzemajo radi položbe pri sodiščih ali radi izročitve drugim osebam od strank denar in vrednostne papirje. Da ima notarski zapis odnosno njegov odpravek značaj javnosti, mora biti napravljen po vseh za to določenih bistvenih predpisih glede oblike. Izvirnike notarskih zapisov hrani notar, strankam pa izda le takozvane odpravke teh izvirnikov, ki pa imajo istotako značaj javnosti. Notarski zapisi, v katerih se ugotovi dolg v denarju ali drugih nadomestnih stvareh in v katerih so natanko določeni oseba upravičenca in zavezanca, pravni naslov, predmet in čas da-

jatve, so — enako sodnim poravnavam — takoj izvršljivi, če je zavezanec zaeno izjavil v listini, da naj bo ta glede priznanega dolga takoj izvršljiva.

Poleg navedenih poslov utegnejo notarji poklicno na zahtevanje strank napravljati tudi vse vloge v nespornem postopanju, na politične, davčne, vojaške in druge oblasti ter privatne listine o vseh mogočih poslih.

Zlasti pa so notarji poklicani za napravo naredb poslednje volje z učinkom sodnih naredb o poslednji volji, za posvedočbe o dejstvih in o izjavah, za poverila podpisov, prepisov in prevodov, za posvedočbe o času predložitve, za izdaje izpričeval o življenju oseb, za posvedočbe o priglasu izjav, o sklepih občnih zborov delniških družb in družb z omejeno zavezo, za napravo meničnih protestov itd.

Notarski zapisi se zahtevajo: za vse ženitne pogodbe, za vse med zakonskima sklenjene kupne, menjalne, rentne in posojilne pogodbe in za vsa priznanja dolga, danih od enega zakoncev drugemu, nadalje za vsa potrdila o prejeti doti, za darilne pogodbe brez dejanske izročitve, za vse pravne posle med živimi, ki jih sklenejo slepci, glušci, ki ne znajo brati, ali mutci, ki ne znajo pisati — v kolikor sklepajo te posle za svojo osebo.

Pri nas utegnejo 7—18letne osebe napraviti oporoko le pred sodiščem ali notarjem. Družbe z omejeno zavezo, delniške družbe in komanditne družbe na delnice morajo skleniti svoje družbene pogodbe veljavno le v obliki notarskega zapisa, sklepi občnih zborov teh družb o izpremambi pravil so veljavni le, če jih posvedoči notar. Sodišča za izvršitev teh opravil niso pristojna. Podpise onih oseb, kojih zemljiškoknjižne pravice se omeje, obremene ali izbrišejo, mora poveriti notar ali sodišče.

Poleg navedenega posluje notar tudi kot sodni komisar, to je izvršuje tudi določne od sodišča mu odkazane posle, zlasti zapuščinske razprave, cenitve itd. Tudi za te posle predpiše minister pravde natančno tarifo.

Izvrševanje advokature je po § 7 n. r. z notarijatom nezdržljivo, le na deželi pri okrajnih sodiščih, kjer nimata sedeža najmanj dva odvetnika, sme notar zastopati stranke

tudi v spornih zadevah. Če je notar vpisan v imenik kazenskih zagovornikov, sme stranke neomejeno zastopati tudi v vseh kazenskih zadevah.

Iz vsega navedenega je razvidno, da je poslovanje notarjev v Sloveniji in Dalmaciji v glavnem v napravi notarskih zapisov, to je javnih listin na polju pogodbenega prava v najširšem pomenu besede. V vsem nespornem postopanju pridejo v glavnem v poštev le notarske listine; sodne listine so zelo omejene in zanje tudi ni predpisov glede oblike. Predpisov o obliki zasebnih listin ni.

Notar utegne postati, kdor ima v naši državi domovinsko pravico, je star 24 let, je neoporečen in sme razpolagati s svojim imetjem, kdor je nadalje dovršil pravne in državoslovne študije in napravil teoretične državne izpite ali juridični doktorat ter z uspehom notarski, odvetniški ali sodniški izpit ter je bil v praktični justični službi 4 leta in od te najmanj dve leti v notarski praksi. Ostalo prakso utegne prestati na sodišču, pri odvetniku ali finančni prokuraturi. V resnici pa preteče do imenovanja 5 do 15 let.

Odvetniški ali sodniški izpit nadomestuje še sedaj notarski izpit, nasprotno pa ne. Vsledtega prestopajo zadnji čas mnogi mlajši sodniki s sodniškim izpitom k notarijatu. V novem notarskem redu bo odpraviti to razliko tako, da bo veljal za vse le sodniški izpit.

Glede števila notarskih mest obstoja numerus clausus. Navadno je na sedežu vsakega okr. sodišča po en notar, le v večjih mestih je po več notarjev. Tako je v Ljubljani 5 notarjev, v Mariboru so 4, v Ptuju in v Murski Soboti pa po dva. V Sloveniji je število notarjev 59, v Dalmaciji pa 37.

Notarje imenuje dosmrtno na predloge pristojne notarske zbornice oziroma pristojnega zbornega sodišča I. stopnje ter višjega deželnega sodišča v Ljubljani odnosno v Splitu minister pravde, ki določi tudi število in sedeže notarskih mest. Notar je premestljiv le na lastno prošnjo, prisilna premestitev je nedopustna. Notar mora predložiti predpisano kavcijo, ki jamči za vse odškodninske zahteve in plačila, ki utegnejo nastati iz poslovanja notarjev kot takih in kot sodnih komisarjev. Notar ima svoj uraden pečat, ki mora biti po-

trjen od notarske zbornice v sporazumu z državnim pravdnikom. Notar mora predložiti svoj uradni podpis, kakor ga bode rabil pri izvrševanju svojih notarskih poslov, višjemu deželnemu sodišču, ki ga zapriseže, da bo vestno izpolnjeval svoje predpisane dolžnosti.

Notarsko mesto se izprazni navadno s smrtjo ali s premestitvijo na prošnjo dotičnega notarja, v izrednih slučajih tudi vsled resignacije, vsled izgube domovinske pravice, izgube pravice prostega razpolaganja s svojim imetjem, vsled obsodbe, vsled trajne nezmožnosti ter slednjič vsled disciplinske razzsodbe. Po izpraznitvi se notarsko mesto takoj razpiše.

Zakonita organizacija notarjev je notarski kolegij, ki izvoli izmed članov notarsko zbornico. Ta zastopa stanovske interese in je izvršilni organ kolegija. V krajih, kjer ni notarske zbornice, izvršuje njene posle pristojno zborna sodišče I. stopnje.

B) Vojvodina.

V teh pokrajinah velja ogrski notarski red, ki pozna popoln čisti notarijat, to je: za napravo javnih listin na prošnjo zasebnikov so izključno poklicani javni notarji.

Delokrog javnih beležnikov v teh pokrajinah je v glavnem isti kakor onih v Sloveniji in Dalmaciji, s tem razločkom, da ne smejo napravljati privatnih listin. Kar se tiče sodnega komisarijata, to je izvršitev naročil po sodišču, imajo notarji v teh pokrajinah boljše stališče kakor oni v Sloveniji in Dalmaciji, njih delokrog je v tem oziru mnogo večji. Javni beležnik sme omejeno zastopati stranke tudi v spornih zadevah.

Pristojnost notarijata za napravo listin je izključljiva, le notarji smejo napraviti javne listine. Samo v slučajih smrti, suspenzije, premestitve, odstavitve ali resignacije so poklicana okrajna sodišča napraviti v notarjev delokrog spadajoče zapise — javne listine in to tudi samo tedaj, dokler notarska zbornica ne imenuje namestnika in če v dotičnem okraju nima sedeža še drug notar ter v zadevah, ki ne utegnejo čakati. Za napravo meničnih, čekovnih protestov in protestov na ukaz se glasečih trgovskih papirjev so okrajna sodišča pristojna le, če v dotičnem okraju nima sedeža noben notar.

Konkurenčna pristojnost notarjev in okrajnih sodišč je le pri poveritvi podpisov in napravi javnih oporok.

Sodišča so torej za naravo javnih listin pripuščena le v zgoraj navedenih izjemnih slučajih, redni zapisni urad je notarijat. Ker je notarijat od odvetništva ločen in tvori tako samostojno panogo justične službe, obstoji v omenjenih treh pokrajinah popolen čisti notarijat.

Moderen notarijat je bil uveden na Ogrskem s ces. patentom od 7. februarja 1858 v obliki avstrijskega notarskega reda od 25. maja 1855, ki pa je bil 1861 zopet ukinjen. Ponovno je bil uveden notarijat z notarskim redom leta 1874, ki je bil dopolnjen in izpremenjen z novelo iz leta 1886 in z več drugimi zakoni.

Osnovni zakoni ogrskega notarijata se naslanjajo, zlasti kar se tiče zapisovanja listin, na avstrijski notarski red iz leta 1871, bavarski notarski red iz leta 1861, približujejo se pa, kar se tiče uprave notarijata, francoskemu pravu.

Notar je po ogrskem notarskem redu javni uradnik, ni pa državni uradnik. On napravlja vedno listine po naročilu strank, a ne izvršuje državne službe ter ne stoji do države v službenem razmerju; tudi nima od države plače in ne dobi pokojnine. Notar nosi zgolj naslov svojega poklica, država ne jamči za po njem povzročeno škodo — izvzemši pri poslih iz sodnega komisarijata.

Notarje imenuje minister pravde po razpisu od strani notarske zbornice in sicer dosmrtno, uradna premestitev je nedopustna. Notar utegne postati, kdor je izvršil vse juridične študije, dovršil predpisano prakso to je 3 letno prakso pri notarju ali 4 letno službo kot sodnik ali državni pravdnik ali kot odvetnik ter je slednjič napravil odvetniški ali sodniški izpit. Notarskega izpita ogrski notarski red ne pozna.

Notar ne sme izvrševati advokature, tudi ne sme biti državni poslanec, tudi ne udeležen pri finančnem podjetju in trgovskih poslih.

Notar mora položiti predpisano kavcijo, ima svoj potrjen pečat in podpis ter mora položiti uradno prisego.

Število in uradne sedeže notarjev določi kakor v Sloveniji in Dalmaciji minister pravde. Takozvani menični no-

tarji se od leta 1875 naprej ne imenujejo več. Organizacija je slična oni v Sloveniji in Dalmaciji. V disciplinskem senatu je polovica članov-notarjev.

C) Hrvatska in Slavonija.

V teh dveh pokrajinah imamo takozvani odvetniški notarijat. Javni beležniki so obenem tudi odvetniki. Tu velja še stari avstrijski notarski red iz leta 1855, po katerem je na deželi z notarijatom združena advokatura.

Poleg javnih beležnikov so na Hrvatskem in v Slavoniji tudi občinski beležniki, ki pa so le nekaki občinski tajniki in z napravo javnih listin nimajo nobenega opravka.

V ostalem je ustroj notarijata sličen ustroju notarijata v Sloveniji in Dalmaciji.

Č) Srbija, Črna gora, Bosna in Hercegovina.

V teh pokrajinah institut notarijata ni uveden.

V Srbiji napravljajo javne listine sedaj le še prvostepeni sodovi.

V Črnigori, kjer ne poznajo tudi odvetnikov, izvršujejo vse v delokrog notarjev spadajoče posle sodišča, takozvana kapitanalna sodišča.

V Bosni in Hercegovini je reden urad za napravo javnih listin zemljiškoknjižna komisija, ki obstoji pri vsakem okrajnem sodišču. Za pripadnike muslimanske veroizpovedi izvršujejo javne listine v imovinskih, ženitnih in dednih zadevah državna šeriatska sodišča.

D) Sosedne in nekatere druge države.

V Bolgariji velja notarski red iz leta 1885. Za napravo javnih listin je pri vsakem deželnem sodišču notar, v mestih in krajih na deželi pa izvršujejo notarske posle mirovni sodniki. Notar je zaeno predstojnik zemljiškoknjižnega urada, notarijat je torej podržavljen; Bolgarija ima sodniški notarijat.

Rumunija: redni uradi za napravo javnih listin so takozvana notarijska sodišča; tudi Rumunija ima torej sodniški notarijat.

Grška ima čisti notarijat.

Turška ima čisti notarijat po francoskem vzorcu.

Italija ima moderen čisti notarijat. Najnovejši zakon o notarijatu in o notarskih arhivih je od 16. februarja 1913. Po tem zakonu mora imeti vsak notar doktorsko diplomu.

Francoska ima priznано najboljši in najmodernejši notarijat, ki so ga posnele v glavnem mnoge druge države. Notarji imajo takorekoč monopol za napravo vseh listin, ki naj imajo na zahtevo strank značaj javnosti. Notar ima zelo ugledno stališče, je svetovalec strankam, upravitelj imetja, razsodnik v družinskih zadevah, posreduje hipoteke itd. itd. Skoro vsaka imovitejša hiša ima svojega notarja. Francoska ima torej popolnoma čisti notarijat in tudi ne pozna uporabe notarjev kot sodnih komisarjev. V zapuščinskih in varštvениh zadevah poslujejo notarji sami od sebe, brez naročila od strani sodišč — to poslovanje spada v njih zakoniti delokrog. Notar nima s sodiščem ničesar skupnega, notarijat je samostojna naprava, obstoječa poleg sodišč ter ni tem podrejena v nobenem oziru.

Belgija ima ustrojen notarijat po francoskem vzorcu z nekaterimi malimi izjemami.

Nizozemska je edina država, ki ima na univerzah v Amsterdamu in Leidenu privatne docente za notarijat. Na Nizozemskem imajo notarji zelo velik ugled. Kakor so v marsikateri družini zdravniki svetovalci v zdravstvenih zadevah, tako imajo mnoge nizozemske družine svoje domače notarje, ki upravljajo njih imovino.

Češkoslovaška ima v modernem smislu reformiran avstrijski notarski red. V strokovnih listih se sedaj razmotriva vprašanje, da se na univerzi v Pragi ustanovi stolica za notarsko pravo.

Nemčija ima vse tri vrste notarijata. Zadnji čas je bilo predlagano, da se ustroj notarijata izenači za celo državo in izda enoten državni notarski red in da se uvede na univerzah stolica za notarsko pravo.